

**Vzdělávací program
certifikovaného kurzu**

ADIKTOLOGIE V KLINICKÉ PRAXI

ÚNOR 2024

VĚSTNÍK MZ č. 3/2024

Obsah

1.	Zdůvodnění, účel certifikovaného kurzu	3
2.	Cíl.....	3
3.	Určení.....	3
4.	Vstupní a další požadavky	3
5.	Celková délka vzdělávacího programu	3
6.	Rozsah a obsah kurzu.....	4
7.	Učební plán	4
8.	Učební osnova.....	4
8.a	Učební osnova odborného modulu OM 1	4
8.b	Učební osnova odborného modulu OM 2	7
9.	Činnosti, ke kterým bude získána zvláštní odborná způsobilost	8
10.	Akreditovaná zařízení a pracoviště	8
11.	Způsob ukončení.....	10
12.	Seznam doporučené literatury	10

1. Zdůvodnění, účel certifikovaného kurzu

Účelem certifikovaného kurzu s názvem Adiktologie v klinické praxi je prohloubení znalostí a dovedností v klinické praxi s adiktologickými pacienty¹ při výkonu této profese ve zdravotnickém zařízení. Adiktolog je dle zákona č. 96/2004 Sb., o podmínkách získávání a uznávání způsobilosti k výkonu nelékařských zdravotnických povolání a k výkonu činnosti souvisejících s poskytováním zdravotní péče a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o nelékařských zdravotnických povoláních), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon č. 96/2004 Sb.“), zdravotnickým pracovníkem, a poskytuje péči dle vyhlášky č. 55/2011 Sb., o činnostech zdravotnických pracovníků a jiných odborných pracovníků, ve znění pozdějších předpisů. Absolvováním tohoto kurzu získá absolvent zvláštní odbornou způsobilost pro činnosti uvedené v kapitole 9.

2. Cíl

Tento kurz se zaměřuje na prohloubení kompetencí v oblasti výkonu profese adiktologa ve zdravotnickém prostředí. Cílem je osvojit si teoretické znalosti v klinické adiktologii se zaměřením na diagnostiku, farmakoterapii, psychoterapii, práci se specifickými cílovými skupinami a zajištěním kvality poskytované péče. A dále si prohloubit dovednosti v těchto tématech v rámci odborné praxe.

3. Určení

Certifikovaný kurz je určený pro adiktology dle zákona č. 96/2004 Sb., kteří splňují vstupní požadavky kurzu.

4. Vstupní a další požadavky

Kurz může absolvovat uchazeč, který splní následující podmínky:

- získal odbornou způsobilost adiktologa dle zákona č. 96/2004 Sb.
- praxe v oboru jako adiktolog minimálně 1 rok (z toho min. 6 měsíců u poskytovatele zdravotních služeb).

Dalšími požadavky na absolvování kurzu jsou:

- absolvování minimálně 85 % vyučovacích hodin
- vypracování kazuistiky pacienta.

5. Celková délka vzdělávacího programu

Celková délka vzdělávacího programu je 190 hodin. 1 hodina teoretické výuky = 45 minut, 1 hodina praktické výuky/odborné praxe = 60 min. Teoretická výuka může probíhat distanční formou.

¹ Pro účely tohoto vzdělávacího programu je používáno generické maskulinum.

6. Rozsah a obsah kurzu

Rozsah kurzu je 190 hodin. Z toho 110 hodin je teoretická výuka a 80 hodin je odborná praxe v akreditovaném zařízení, které splňuje podmínky stanovené v části 10 vzdělávacího programu. Obsah vzdělávacího programu je stanoven učebním plánem a učebními osnovami viz níže.

7. Učební plán

ADIKTOLOGIE V KLINICKÉ PRAXI		
Název	Rozsah	
	Teorie (počet hodin)	Praxe (počet hodin)
OM 1 – Adiktologie v klinické praxi	110	
OM 2 – Odborná praxe		80
Celkem	190 hodin	

8. Učební osnova

a. Učební osnova odborného modulu OM 1

Odborný modul – OM 1	Adiktologie v klinické praxi	
Typ modulu	Povinný	
Rozsah modulu	110 hodin teoretické výuky	
Cíl	Osvojit si teoretické znalosti v klinické adiktologii se zaměřením na diagnostiku, farmakoterapii, psychoterapii, práci se specifickými cílovými skupinami a zajištěním kvality poskytované péče.	
Téma	Rozpis učiva	Min. počet hodin
Diagnostika v adiktologii	<ul style="list-style-type: none"> • Diagnostika a diferenciální diagnostika duševních poruch, využití klasifikačních manuálů MKN-10², DSM-5³ • Vícerozměrná diagnostika a práce s anamnézou • Duální diagnózy • Somatická poškození z užívání návykových látek • Využívané koncepty (case management, recovery) 	12

² MKN-10: Mezinárodní klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů: desátá revize. Aktualizované vydání k 1. 1. 2022. ÚZIS.

³ RABOCH, Jiří; HRDLIČKA, Michal; MOHR, Pavel; PAVLOVSKÝ, Pavel a PTÁČEK, Radek (ed.). DSM-5®: diagnostický a statistický manuál duševních poruch. Praha: Hogrefe - Testcentrum, 2015. ISBN 978-80-86471-52-5.

	<ul style="list-style-type: none"> • Diagnostická kritéria adiktologických poruch • Diagnostické a orientační screeningové nástroje • Časná diagnostika a krátká intervence • Diagnostické adiktologické vyšetření • Diagnostická zpráva adiktologa • Stanovení léčebného plánu 	
Dětská adiktologie	<ul style="list-style-type: none"> • Specifika adiktologické diagnostiky dětí • Léčebné postupy u dětí • Indikovaná primární prevence • Komunikace a spolupráce s relevantními subjekty péče o dítě (orgán sociálně právní ochrany dětí, zařízení ústavní výchovy, školská zařízení) • Práce s rodinou dětského pacienta 	6
Farmakoterapie závislostí	<ul style="list-style-type: none"> • Přehled základních skupin psychofarmak a jejich účinků • Základní biochemická vyšetření u závislostí • Farmakologická léčba somatických onemocnění souvisejících se závislostí • Indikace, kontraindikace a vzájemné interakce léků a návykových látek • Substituční léčba závislosti • Farmakoterapie adiktologických poruch (anticravingové preparáty, averzivní terapie atd.) • Výzkum terapeutických účinků návykových látek 	6
Neurobiologie závislostí	<ul style="list-style-type: none"> • Psychofarmakologie • Mechanismus účinku návykových látek a psychofarmak v centrální nervové soustavě • Princip vzniku, rozvoje a udržování závislosti • Neuronální okruhy drogových závislostí • Principy rehabilitace funkčních změn v mozku 	6
Etika ve zdravotnictví	<ul style="list-style-type: none"> • Specifické etické aspekty v adiktologické klinické praxi a klinickém výzkumu • Práva pacientů • Ochrana osobních údajů ve zdravotnictví • Strategie řešení etických dilemat • Etické kodexy a komise • Klinická a vědecká integrita 	6
Supervize a intervize	<ul style="list-style-type: none"> • Rozvoj profesních kompetencí • Principy a aplikace supervize, supervizní formáty • Spolupráce a podpora v týmu • Psychohygienu a prevence vyhoření 	8

Gerontoadiktologie	<ul style="list-style-type: none"> • Specifika adiktologické diagnostiky a léčebné postupy u seniorů a dlouhodobých uživatelů návykových látek • Komunikace a spolupráce s relevantními subjekty (další pečující, zdravotnická a sociální zařízení) • Práce s pacienty se závažným zdravotním poškozením (poškození kognitivních funkcí, chronická onemocnění) • Case management • Existenciální rozměr péče • Práce s umírajícím pacientem a jeho blízkými 	6
Psychoterapie v adiktologii	<ul style="list-style-type: none"> • Aktuální psychoterapeutické přístupy v léčbě závislostí • Individuální práce s pacientem • Skupinová psychoterapie a její zásady • Rodinná a párová terapie • Postupy a metody adiktologické terapie 	36
Kasuistické semináře	Kasuistické semináře jsou specificky zaměřeny na témata Odborného modulu OM 1, tj. diagnostika v adiktologii, dětská adiktologie, farmakoterapie, etika ve zdravotnictví, gerontoadiktologie a psychoterapie v adiktologii.	24

Výsledky vzdělávání

Absolvent odborného modulu OM 1 bude mít při poskytování zdravotních služeb tyto teoretické znalosti a bude znát:

- význam a limity diagnóz a jejich využití v terapeutické práci,
- systém péče o děti a seniory a je schopen komunikovat a spolupracovat s dalšími relevantními subjekty,
- význam zapojení rodiny a dalších relevantních subjektů do péče o pacienta,
- používané skupiny psychofarmak a znát jejich účinky,
- základní postupy farmakologické léčby somatických onemocnění souvisejících se závislostí včetně farmakoterapie adiktologických poruch (anticravingové preparáty, averzivní terapie atd.),
- indikace, kontraindikace a vzájemné interakce léků a návykových látek v oblasti péče o závislé,
- principy a postupy substituční léčby závislostí,
- výsledky výzkumu terapeutických účinků návykových látek,
- práva pacientů a dodržovat je v praxi,
- aktuální psychoterapeutické přístupy v léčbě závislostí a evidence-based postupy a metody adiktologické terapie.

Absolvent odborného modulu OM 1 bude mít při poskytování zdravotních služeb tyto praktické dovednosti a bude připraven:

- vést vícerozměrný anamnestický rozhovor a na jeho základě stanovit diagnózu za využití klasifikací MKN-11 a DSM-V (spektrum F10-F19, F63⁴),
- použít screeningové adiktologické nástroje,
- rozlišit symptomy dalších psychiatrických poruch a na jejich základě referovat ke specialistovi,
- stanovit vhodný léčebný plán,
- zvolit vhodný postup v léčbě adiktologických poruch u dětí a seniorů a ten aplikovat,
- komunikovat a spolupracovat s dalšími relevantními subjekty v rámci systému péče o děti a seniory,
- aplikovat zásady poradenství s blízkými osobami dětí a seniorů,
- aplikovat včasnou a krátkou intervenci a stanovuje plán péče u dětí ohrožených závislostí či již závislých,
- aplikovat specifika adiktologické diagnostiky a léčebné postupy u dlouhodobých uživatelů návykových látek,
- využít diferenciální diagnostiku při práci s pacienty se závažným zdravotním poškozením,
- aplikovat ve své praxi existenciální rozměr péče a je schopen práce s umírajícím pacientem a jeho blízkými za využití supervize,
- vhodně doporučit postup substituční léčby závislostí popsat a vysvětlit mechanismus účinku návykových látek a psychofarmak v CNS, včetně principu vzniku, rozvoje a udržování závislosti a principu rehabilitace funkčních změn v mozku,
- vhodně navrhnout farmakoterapii pacienta,
- dodržovat a uplatňovat práva pacientů v praxi,
- popsat a aplikovat specifické etické aspekty v adiktologické klinické praxi a klinickém výzkumu,
- navrhnout strategie řešení etických dilemat za využití etických kodexů,
- vysvětlit a aplikovat principy supervize a umí je využít v praxi,
- využívat supervize a intervize pro rozvoj profesních kompetencí, zvyšování kvality péče a psychohygienu,
- pracovat v týmu a spolupracovat s dalšími odbornostmi,
- používat evidence-based postupy a metody adiktologické terapie,
- vést individuální práci s pacientem, skupinovou adiktologickou terapii a rodinné párové poradenství.

Způsob ukončení modulu

Absolvování všech výše uvedených teoretických kurzů a vypracování kasuistiky pacienta.

b. Učební osnova odborného modulu OM 2

Odborný modul – OM 2	Odborná praxe
Typ modulu	Povinný

⁴ spektrum F10-F19, F63 - diagnostické jednotky dle MKN-10: F10-F19 Poruchy duševní a poruchy chování způsobené užíváním psychoaktivních látek; F63.0 Patologické hráčství

Rozsah	80 hodin odborné praxe, která probíhá na akreditovaných pracovištích dle ustanovení § 45 zákona č. 96/2004 Sb., která jsou schopná zabezpečit provádění výkonů uvedených níže v Seznamu výkonů a jejichž provozy mají příslušné vybavení. Odborná praxe může být vykonávána maximálně z 20 % v zařízeních poskytující sociální služby dle zák. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.	
Cíl	Získání a upevnění praktických dovedností formou odborné praxe v rozsahu 80 hodin.	
Seznam výkonů		Počet výkonů
Vstupní adiktologické vyšetření		2
Adiktologická terapie individuální		2
Adiktologická terapie skupinová		2
Adiktologická terapie rodinná		2
Poradenský rozhovor v oblasti užívání návykových látek nebo závislostního chování		2

9. Činnosti, ke kterým bude získána zvláštní odborná způsobilost

Absolvent tohoto kurzu získá zvláštní odbornou způsobilost pro tyto činnosti:

- provádět indikační, vstupní, komplexní a kontrolní posouzení (diagnostika) pacienta za využití MKN-11 a DSM 5
- provádět a vyhodnocovat screeningové adiktologické nástroje
- stanovit léčebný plán s ohledem na věkovou skupinu pacientů
- vést individuální, skupinové a rodinné adiktologické terapie
- poradenství v oblasti závislosti na návykových látkách a závislostního chování

10. Akreditovaná zařízení

Personální zajištění

Lektor teoretické části vzdělávacího programu

Lektorem teoretické části je osoba v pracovněprávním nebo obdobném smluvním vztahu akreditovaného zařízení, který přednáší danou část vzdělávacího programu a prověřuje teoretické znalosti účastníka vzdělávání.

Lektorem teoretické části vzdělávacího programu může být zdravotnický pracovník se specializovanou způsobilostí v oboru Klinická adiktologie, dále osoba s jinou kvalifikací, jejíž odbornost odpovídá přednášené problematice (právo, ekonomika, management, atd).

Vzhledem k nově koncipovanému vzdělávacímu programu může být lektor teoretické části také lékař, který získal specializovanou způsobilost v oboru Psychiatrie, a splňuje délku praxe v daném oboru minimálně 5 let nebo

- adiktolog dle § 21a zákona č. 96/2004 Sb., který je současně absolventem magisterského studijního programu adiktologie a splňuje délku práce v oboru minimálně 5 let.

Tato výjimka však platí nejdéle do 31.12.2033.

Školitel praktické části vzdělávacího programu

Školitelem praktické části vzdělávacího programu (praktického vyučování, odborné praxe) je zaměstnanec akreditovaného zařízení, který průběžně prověřuje teoretické znalosti a praktické dovednosti účastníka vzdělávání a vypracovává studijní plán a plán plnění praktických výkonů, které musí účastník vzdělávání absolvovat.

Školitelem může být zdravotnický pracovník se specializovanou způsobilostí v oboru Klinická adiktologie.

Vzhledem k nově koncipovanému vzdělávacímu programu může být školitel praktické část také

- lékař, který získal specializovanou způsobilost v oboru Psychiatrie, a splňuje délku praxe v daném oboru minimálně 5 let nebo
- adiktolog dle § 21a zákona č. 96/2004 Sb., který je současně absolventem magisterského studijního programu adiktologie a splňuje délku práce v oboru minimálně 5 let.

Tato výjimka však platí nejdéle do 31.12.2033.

Odborný garant odpovídá za odbornou úroveň vzdělávacího programu, koordinuje obsahovou přípravu vzdělávacího programu, dohlíží na kvalitu jeho uskutečňování, vyhodnocuje a rozvíjí jej.

Odborným garantem může být zdravotnický pracovník se specializovanou způsobilostí v příslušném oboru nebo jiný zdravotnický pracovník, který získal specializovanou způsobilost nebo zvláštní odbornou způsobilost odpovídající tématu daného vzdělávacího programu, a splňuje délku praxe v daném oboru minimálně 10 let.

Technické a věcné vybavení

Pro teoretickou část vzdělávacího programu:

- Technické a věcné vybavení pracoviště dle vyhlášky č. 92/2012 Sb., o požadavcích na minimální technické a věcné vybavení zdravotnických zařízení a kontaktních pracovišť domácí péče, ve znění pozdějších předpisů.
- Přístup k odborné literatuře včetně elektronických databází (zajištěn vlastními prostředky nebo ve smluvním zařízení).
- **Učebna pro teoretickou část** vzdělávacího programu s příslušným vybavením – PC, dataprojektorem a s možností přístupu k internetu.
- **Učebna pro kasuistické semináře**, která může být využita jako seminární místnost s kapacitou nejméně 8 osob.

Pro praktickou část vzdělávacího programu:

- pracoviště pro výuku odborné praxe v akreditovaném zařízení je vybaveno dle platných standardů věcného a technického vybavení.
- Odborná praxe probíhá na akreditovaných pracovištích dle ustanovení § 45 zákona č. 96/2004 Sb., která jsou schopná zabezpečit provádění uvedených výkonů a jejichž provozy mají příslušné vybavení. Odborná praxe může být vykonávána u poskytovatele zdravotních služeb a dále v rozsahu maximálně 20 % u poskytovatele sociálních služeb dle zák. 108/2006 Sb.,

o sociálních službách, které poskytují odbornou péči osobám s adiktologickou poruchou dle § 27 zák. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek, ve znění pozdějších předpisů (jedná se například o terénní služby, terapeutické komunity a další).

Bezpečnost a ochrana zdraví

- Součástí teoretické i praktické výuky je problematika bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, hygieny práce a požární ochrany včetně ochrany před ionizujícím zářením.
- Výuka k bezpečné a zdravé neohrožující práci vychází z požadavků platných právních a ostatních předpisů k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci.
- Požadavky jsou doplněny informacemi o rizicích možných ohrožení v souvislosti s vykonáváním praktické výuky, včetně informací vztahujících se k opatřením na ochranu před působením zdrojů rizik.

11. Způsob ukončení

Certifikovaný kurz bude zakončen vypracováním kazuistiky pacienta. Absolvent získá certifikát o získání zvláštní odborné způsobilosti.

12. Seznam doporučené literatury

Doporučená literatura

Standardy odborné způsobilosti adiktologických služeb. Sekretariát Rady vlády pro koordinaci protidrogové politiky. Praha, 2021.

Certifikační řád. Sekretariát Rady vlády pro koordinaci protidrogové politiky. Praha, 2021.

Etický kodex certifikátora odborné způsobilosti adiktologických služeb pro osoby se závislostí a ohrožené závislostním chováním a jejich blízké. Sekretariát Rady vlády pro koordinaci protidrogové politiky. Praha, 2021.

Žádost o certifikaci odborné způsobilosti adiktologických služeb. Sekretariát Rady vlády pro koordinaci protidrogové politiky. Praha, 2021.

Etický kodex pracovníků v adiktologii. Společnost pro návykové nemoci. 2013.

Výstupy projektu Rozvoj adiktologických služeb (RAS) dostupné zde: <https://www.rozvojadiktologickychsluzeb.cz/vystupy/>

VOLFOVÁ, A., LOSOSOVÁ, A., MIOVSKÝ, M. Kompetence absolventa bakalářského studijního programu adiktologie: obsahová analýza sylabů v akademickém roce 2018/2019. Adiktol. prevent. léčeb. praxi. 2020; 3(4), 192–202.

MIOVSKÝ, Michal. Zdravotnický obor adiktologie: reflexe vzniku, současného vývoje a budoucího směřování kvalifikačního studia. Adiktologie. 2007, 7(2).

MIOVSKÝ, Michal, R. Gabrhelík, J. Libra, P. Popov, A. Pavlovská, K. Kalina, P. M. Miller a J. P. C. Grund. The Prague comprehensive model of academic addictology (addiction science) education. Adiktologie. 2016, 16(1).

MIOVSKÝ, Michal. Přehled koncepčních dokumentů oboru adiktologie. Akční plán: výstup č. 2c projektu NETAD. 2013.
MIOVSKÝ, Michal, A. Vondrová, R. H. Peters, B. Kathungu a A. Lososová. National Addiction-specific Institutional Infrastructure – fundamental prerequisite for successful implementation of specialized academic degree study programmes: a case study
PAVLOVSKÁ, Amalie, M. Miovský a J. Vacek. Kde má adiktolog v ČR své místo na trhu práce? Výzkum pracovní uplatnitelnosti z pohledu absolventů stud
PAVLOVSKÁ, Amalie, M. Miovský, T. F. Babor a R. Gabrhelík. Overview of the European university-based study programmes in the addictions field. <i>Drugs: Education, Prevention and Policy</i> . 2016, 24.
DELAMARE LE DEIST, Françoise a Jonathan WINTERTON. What is competence? <i>Human Resource Development International</i> . 2005, 8(1).
VETEŠKA, Jaroslav a Michaela TURECKIOVÁ, M. Kompetence ve vzdělávání. Praha: Grada Publishing, 2008.
(SAMHSA), Substance Abuse and Mental Health Service Administration. <i>Addiction Counseling Competencies: The Knowledge, Skills, and Attitudes of Professional Practice</i> . Technical Assistance Publication (TAP) Series 21. Rockville, MD. 2006.
SPILLEROVÁ, Dagmar, R. Kurnický a M. Kubeš. Manažerské kompetence: způsobilosti výjimečných manažerů. Praha: Grada Publishing, 2004.
POTŮČEK, M. (2015). <i>Veřejná politika</i> . 1. vydání, Praha: C. H. Beck.
NIDA (2012). <i>Principles of Drug Addiction Treatment – A Research-Based Guide</i> . NIH Publication No. 00-4180, 3rd edition. Washington D.C.: NIDA/NIH. Internetové stránky: www.nida.nih.gov
MILLEROVÁ, G. (2011). <i>Adiktologické poradenství</i> . Praha: Galén.
KALINA, K. et al. (2015). <i>Klinická adiktologie</i> . Praha: Grada Publishing.
EMCDDA. (2012). <i>Guidelines for the evaluation of drug prevention: a manual for programme planners and evaluators. (second edition)</i> . Lisbon: EMCDDA. doi: 10.2810/51268.
Zákony, vyhlášky, předpisy
Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách), ve znění pozdějších předpisů.
Zákon č. 96/2004 Sb., o nelékařských zdravotnických povoláních, ve znění pozdějších předpisů.
Nařízení vlády č. 31/2010 Sb., o oborech specializačního vzdělávání a označení odbornosti zdravotnických pracovníků se specializovanou způsobilostí, ve znění pozdějších předpisů.
Vyhláška č. 55/2011 Sb., o činnostech zdravotnických pracovníků a jiných odborných pracovníků
Vyhláška č. 134/1998 Sb., Vyhláška Ministerstva zdravotnictví, kterou se vydává seznam zdravotních výkonů s bodovými hodnotami